

marife

bilimsel birikim

2

yıl : 3 sayı : 2 güz 2003

OSMANLI'DA ZİNA CEZASI OLARAK RECM

Ömer MENEKŞE*

AL-RAJM (STONING TO DEATH) DURING THE OTTOMAN EMPIRE.

Islam forbids not only the act of adultery but also all acts that invite and encourage the act of zina. Islam shuts the door to the root of every evil. The most comprehensive definition of zina is: " Sexual intercourse between a man and a woman without legal right or without the semblance of legal right (al-milk or shubhat al-milk)." The Muslim scholars are of the opinion that the Shariah has prescribed two separate punishments for the crime: 1- If an unmarried man or woman commits zina the punishment shall be 100 lashes, 2- If an married man or woman commits zina, the punishment shall be stoning to death. A verdict for zina requires the confirmation of the crime by four male witnesses or the confession of the perpetrators. The legitimacy of stoning as a form of punishment is derived from the hadith. Stoning is not mentioned in the Koran. This article is about al-rajm (stoning to death) during the Ottoman Empire. When we compare al-rajm with historical events firstly we can see clearly that al-rajm has been definitely implemented. Therefore, this article aims to indicate the al-rajm that implemented in the Ottoman society with helping of the Shariah records of the court registers. (Mahkamah Si-jills): The verdict for the Zina given by the Qadi mentioned in historical books has been determined from the Court registers as well. This original document of the punishment of stoning has been made known and judged. As a result of this It has appeared that this crime was implemented in the Ottoman Era.

Giriş

En ilkel toplumdan en gelişmiş topluma kadar, insanların bir arada yaşayabilmesi, şüphesiz bir düzenin varlığını gerektirir. Bu düzeni bozan ya da bozmaya yeltenlere karşı, işlenen suç veya fiilin niteliğine göre, birey ya da kamu vicdanını tatmin

* Dr., DİB, Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı: omerserde@hotmail.com

edecek nitelikte bir yaptırımın uygulanması zorunluluk arz etmektedir. İşte bu noktada söz konusu yaptırımların belki de en önemlisini teşkil eden hukuk kuralları devreye girmektedir.

Sosyal hayatı yaşanılabilir hâle getirmekte faydalanan hukuk kurallarına nitelik ve uygulama şekilleri farklı da olsa hemen her toplumda rastlanır.

Evlilik dışı cinsel ilişki anlamına gelen zina da öteden beri insan aklının, ahlâk ve hukuk düzenlerinin, semavî dinlerin, çirkin sayıp yasakladığı bir fiildir. Bu suç işleyenler, farklı şekil ve ağırlıkta da olsa cezalandırılmış veya cezalandırılması himaye görmüştür.¹

Zina, diğer semavî dinler gibi İslâm dininde de kesin olarak yasaklanmış ve söz konusu eylem büyük günahlardan sayılmış ve önlenebilmesi için de bir takım yaptırımlar öngörülmüştür.

İslâm; akıl, din, can, ırz ve malın korunmasına özel bir itina göstermiş, bunlardan her birinin varlığını muhafaza edecek türden hükümler koymuştur. Nitekim İslâm, bir taraftan neslin korunması için evliliği meşru kılarken diğer taraftan bu amacı zedeleyecek eylemlerden olan zinayı da yasaklamış ve böyle bir suçta teşebbüs edenlere karşı cezaî hükümler koymuştur.²

Kur'an'ın, "Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur." ³ ifadesiyle, zinanın apaçık bir çirkinlik ve sapma olduğu belirtilmiş, kişiyi bu eyleme götüren yollar da yasaklanmıştır. Çünkü zina, sadece tarafları ve onların yakınlarını ilgilendiren şahsî bir suç değil, toplumun bütününe ilgilendiren; aileyi kökünden sarsan, nesebin karışmasına, aile yuvasının yıkılmasına yol açan, insanı bedenî zevklerin esiri yapıp toplumdaki değerini düşüren, namus ve iffet duygusunu rencide eden, ahlâkî dejenerasyona neden olan sosyal bir afettir.

Böylesine zararlı ve kötü bir davranışın sadece ahlâkî ve dinî müeyyidelerle yasaklanması yeterli değildir. Bundan dolayı, Kur'an'da, evli olup olmadığı şeklinde herhangi bir ayırım yapılmaksızın, zina eden kişiye bedenî ceza olarak, 100 değnek/kırbaç (celde) uygulanması emredilmiştir.⁴

Hz. Peygamber'in tatbikatında ise; bu konuda bir ayırma gidilmiştir. Uygulamaya göre; Kur'an'da zikredilen bedenî ceza evli olmayan kimselere aittir. Ayrıca bu kimseler bulundukları bölge dışına 1 yılına sürgün edilir. Zina eden evli erkek veya kadın ise; recm edilir.⁵

Şimdi de kısaca recmin tanımını ve hukukî mahiyetini ele alalım:

¹ Değişik din ve hukuk sistemlerinde zina cezası hakkında bilgi için bkz. Recai Okandan, *Umumî Hukuk Tarihi Dersleri*, İstanbul 1951, s. 126-128, 189. İbrahim Çalıışkan, "İslâm Hukukunda Zina Suçu ve Cezası", *AÜİFD*, sy. . XXXIII, s. 64; Sühlî Dönmezer, *Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler*, İstanbul 1975, s. 302, 348; Mehmet Boynukâin, *İslâm Hukukunda Zina Suçu ve Cezası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezli İstanbul, 1995, s. 2-24.

² Ebû Zehra, el-Cerime ve'l-Ukübe fi'l-Fikih'l-İslâmî, Kahire ts. ., s. 35-49; Udeh, Abdülkâdir, et-Teğrî'l-Cihîl, Beyrut 1992, I, 99-100; Zekiyüddin Şaban, *İslâm Hukuk İlmînin Esasları*, (Usûlü'l-Fikih) trc. İ. Kâfi Dönmezer, Ankara 1990, s. 351.

³ İsrâ sûresi, 17/32.

⁴ "Zina eden kadın ve erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, onlara merhametiniz Allah'ın dinini (yerine getirme) konusunda sizi alıkoymasın" (Nûr 24/2).

⁵ *Buhârî*, "Hudûd", 30, 32; *Ebü Dâvûd*, "Hudûd", 25-25; Şevkânî, *Neylül-Evâtâr*, VII, 91-97.

RECM CEZASI

A. TANIMI

Sözlükte recm; taşa tutma, taşlama, sövme, zan ve kıyas etme, kovulma anlamlarına gelmektedir.⁶

Terim olarak ise recm; zina eden muhsan ⁷ kadın ve erkeği belli şekliyle taşıyarak öldürmektir.⁸

B. HUKUKİ MAHİYETİ

İslâm'da, sahih nikâhla evlilik hayatını sürdüren ya da böyle bir evlilik hayatı geçirmiş şahıslara (muhsan), zina suçu işlemeleri durumunda, recm uygulanmıştır. Uygulanış şekli ve sonucu bakımından gerçekten ağır bir ceza olan recm ile ilgili, Kur'an'da herhangi bir ayet yoktur.⁹ Bu sebeple recm, tarih içerisinde tartışılmış olup, günümüzde de aynı özelliğini korumaktadır.

Başta Hariciler olmak üzere çok az sayıda Şîf ve Mu'tezilî ilim adamına göre recm cezasının hukukî bir dayanağı olmayıp recm ile ilgili Kur'an'da da herhangi bir hüküm yoktur. Recmî savunanlar, Kur'an'da zina suçu işleyenlere verilecek genel anlamdaki ayeti, âhâd bir haberle tahsis ederek, evlilere özel bir uygulama getirmişlerdir. Halbuki âhâd haberle Kur'an tahsis edilemez.¹⁰ Bu görüş günümüzde de, bazı ilim adamlarınca benimsenmiştir.¹¹ Nitekim Muhammed İzzet Derveze, recm cezasını, en-Nûr suresindeki celde ayetinden önce, Hz. Peygamber'in kendi içtihadına dayalı uygulaması olarak değerlendirmektedir.¹² Ayrıca recm cezasının İslâm hukukuna, Yahudi hukukundan geçtiğini ifade eden modern hukukçular da vardır.¹³ Ancak bu husus, bir çok yönleriyle tartışılabilir. Zira İslâm'ın, önceki hukuk sistemlerinden kendi ruhuna aykırı olmayan bazı esas ve müesseseleri devam ettirdiği de bir gerçektir.¹⁴

⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut ts., XII, 226; Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukukî İslâmîye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu*, İstanbul 1967, III, 201; Hilmi Ergüney, *Türk Hukukunda Lügat ve İstilahlar*, İstanbul 1973, s. 378.

⁷ "Muhsan": "Hsn" kökünden gelmektedir. Sözlükte; haramdan sakınan kimse, men', kaleye sığınmak, kaleye girmek anlamlarına gelmektedir. (Ergüney, a.g.e., s. 324) Terim olarak ise "muhsan"; akıllı, ergen, hür ve nikâh-ı sahih ile müteahhil (evlenmiş ya da evlilik geçirmiş) olmak niteliklerine sahip bulunan Müslüman kimseye denir. Muhsan ve ihsanın şartları hakkında bilgi için bkz. Serahsî, *el-Mebsût*, Beyrût 1978, IX, 39; Kâsânî, *Bedâi'u-Sanâi' fi Tertibi'l-Şerâi'*, Beyrût 1986, VII, 37; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Beyrût ts., X, 126; İbn Âbidîn, a.g.e., VI, 22; Şamil Dağcı, "İhsan", DİA, XXI, 546-548.

⁸ İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, Beyrut ts., V, 13; İbn Âbidîn, *Raddü'l-Multâr ale'd-Dürri'l-Multâr*, (thk. Âdil Ahmed Abdülmecîd-Âli Muhammed Muavvaz) Beyrût 1994, VI, 13; Bilmen, a.g.e., III, 202; Udeh, a.g.e., II, 384.

⁹ Bu konuda Hz. Ömer'e nispet edilen lâfzı (tilâveti) nesh edilmiş ancak hükümü bâkî kabul edilen "İhtiyar erkekle ihtiyar kadın zina ederlerse, onları Allah tarafından bir tenkil (ceza) olmak üzere mutlaka recm edin. Allah Aziz'dir, Hakim'dir." (Buhârî, "Muhâribin", 30; Müslim, "Hudûd", 7; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 22; İbn Mâce, "Hudûd", 9) sözü vardır.

¹⁰ İbn Kudâme, a.g.e., X, 120; Udeh, a.g.e., II, 377.

¹¹ Bkz. Ali Mansûr, Ali, *Nizâmü'l-Tecrîb ve'l-İlâb*, Medine 1976, I, 179; Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1990, VI, 144-151.

¹² Bkz. Derveze, M. İzzet, *et-Tefsîru'l-Hadis*, Mısır 1963, X, 110.

¹³ Schacht, J., "Zina", S.E.I., s. 658-659.

¹⁴ Geniş bilgi için bkz. Hamidullah, "İslâm Hukukunun Kaynakları Açısından Kitab-ı Mukaddes", *Atatürk Öv. İsl. İlimler Fak. Derg.*, (trc. İbrahim Canan), sy. III, Erzurum 1979, s. 379-410; Şa'ban, a.g.e., s. 180.

İslâm hukukçularının büyük çoğunluğu, bu karşıt görüşe rağmen, zina eden muhsan şahıslara, recm cezasının uygulanması gerektiği görüşündedir.¹⁵ Bu görüşü savunuların temel dayanakları, Hz. Peygamber'in bazı hadis ve uygulamaları ile sahabe icmâdır.¹⁶ Bu konuda, Hz. Peygamber'den, hadis tekniği açısından her ne kadar âhâd sayılsa da, tevatür derecesine varacak nitelikte bir çok rivayet vardır.¹⁷

İslâm'da recm cezasının uygulanması çok zor nitelik ve şartlara bağlanmıştır. Suçun ispatı için, dört şahidin gerekliliği ve bu şahitlerde bulunması gerekli nitelikler bu durumun açık göstergesidir.¹⁸ Bu nedenle tarihsel sürece baktığımızda recmin, İslâm ceza hukukunda âdeta sembolik bir ceza türü olduğunu görürüz.¹⁹ Ayrıca, bu konuda zorunlu hâle gelmedikçe şahitliğin yapılmamasının önerilmesi de anlamlıdır. Hz. Peygamber'in zinaya şahitlik yapan birisine, "*Keşke onu elbisenle örtseydin (de görmeseydin). Bu senin için daha hayırlı olurdu.*"²⁰ ifadesinden, bu çeşit suçların desifre edilmesi gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu itibarla İslâm hukukçuları recm cezasının caydırma amacıyla konulduğunu, ispatının zor şartlara bağlanması da bunu gösterdiğini, bu nedenle söz konusu cezanın İslâm tarihi boyunca nadiren ve failin ikrarıyla uygulanıldığını kaydetmektedirler.²¹

Bizim bu çalışmamızdaki amacımız, recmin hukukî statüsünü tartışmak değil, Osmanlı Devleti'nde uygulanan recm cezasının tarihî boyutunu ve bu kararın hukukî gerekçesini tespit etmektir. Çalışmamızda bundan sonra Osmanlı toplumunda zina suçu ve buna uygulanan cezalar yer verilecektir:

OSMANLI TOPLUMUNDA ZİNA SUÇU VE CEZASI

Osmanlı'da klâsik hukuk sistematiğine bağlı olarak; fıkıh kitaplarının "Kitabü'l-Hudûd" bölümlerinde "Bâbu'z-Zinâ" alt başlığı altında ele alınan zina; "ceza ehliyetine (akıllı-ergen) sahip bir erkeğin, serbest iradesiyle, fiziksel açıdan cinsel ilişkiye elverişli bir kadınla, hukukî bir akid (nikâh), evlilik şüphesi veya mülkiyet bağı bulunmaksızın, normal yoldan ilişkide bulunması"²² şeklinde tanımlanmaktadır.

Zina, şahsın iffet ve namusuna yönelik suçlardan biri olarak kabul edilmiş, caydırıcı ve önleyici bir tedbir olarak da cezalandırmaya gidilmiştir. Suçun çeşidine ve

¹⁵ İbn Kudâme ,a.g.e., X , 120; İbn Rüşd , *Biddâyetü'l-Müctehid* , İstanbul 1985, II, 363.

¹⁶ İbn Kudâme , a.g.e., X, 121; İbn Âbidîn, a.g.e., VI, 13.

¹⁷ Hadisler için bkz. *Buhârî* , "Hudûd" , 21, 22, 25, 30, "Diyât" , 6; *Müslîm* , "Hudûd" , 5, 23; *Tirmizî* , "Hudûd" , 7, 8; *Ebü Dâvûd* ; "Hudûd" , 23, 24; *İbn Mâce* , "Hudûd" , 9; *Şevkânî* , a.g.e., VII, 97.

¹⁸ Şahitlerde bulunması gerekli nitelikler ve zina suçunun ispatı hakkında bilgi için bkz. İbn Âbidîn, VI, 46; Boynukalın, a.g.e., s. 78-85.

¹⁹ Tartışmalar için bkz. Boynukalın, a.g.e., s. 112-125; Yusuf Ziya Keskin, *Recm Cezası -Ayet ve Hadis Tahlilleri-* İstanbul 2001, s. 60-70, 93-117, 131-136; Yaşar Yiğit, *İslâm Ceza Hukukunda Cezaların Yürürlüğü* , Bursa 1998 (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 39-45; Ahmed el-Husari, *es-Siyâsetü'l-Cezâyye* , Kahire 1993, I-III, II, 86-144; Hayri Kırbaçoğlu, "İslâm'a Yamanan Sanal Şiddet: Recm ve İrtidat Meselesi", *İslâmîyat* , Ankara 2002, c. 5, sy. 1, s. 125-132 (Bu son makalenin eleştirisi için bkz. Davut İltaş, "Yadsınan Gelenek: 'İslâm'a Yamanan Sanal Şiddet: Recm ve İrtidat Meselesi' Yazısı Üzerine Bazı Eleştirel Mülâhazalar", *Marife* , yıl 3, sayı 1 (Konya 2003), s. 217-227)

²⁰ *Ebü Dâvûd* , "Hudûd" , 7; *Muvatta* , "Hudûd" , 3.

²¹ İbnü'l-Hümâm, a.g.e., V, 211, 278; Mustafa Şelebî, *Tatbîkâtü'l-Şeriatü'l-İslâmiyye* , Kahire 1987, s. 56; Karahan, Hayrettin, *İslâm'ın İlgâında Günün Mesceleri* , İstanbul 1988, II, 782; M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi* , İstanbul 1995, s. 220.

²² İbnü'l-Hümâm , a.g.e., V , 30; Molla Hüsrev , *Dürrü'l-Hukûm* , İstanbul 1319, II, 61.

derecesine, suçlunun durumuna göre, had veya ta'zîr nev'inden farklı cezaî müeyyideler uygulanmıştır.

Osmanlı ceza hukukunda, zina için esas itibarıyla İslâm hukukunda yer alan had cezası öngörülüp, infazın gerçekleşmesi için, suçun unsurlarının oluşması üzerine titizlikle durulmuştur.

Kanunnâme ve padişah fermanlarında, çoğu defa, Kitap ve Sünnet tarafından düzenlenmiş, fıkıh kitaplarında da geniş olarak yorumlanmış had ve kısas suçlarına ait hükümler açıkça belirtilmemiştir. Bu kaynaklarda "...şer'an siyaseti ne ise icra oluna, "şer'e göre", "şer' mucibince",²³ şeklinde ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerden fıkıh kitaplarına atıfta bulunulduğu, oradaki kural ve kaidelerin aynen uygulanmasına önem verildiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı toplumunda kanun koyucunun ve siyasî iradenin hukukun diğer alanlarında olduğu gibi ceza hukukunda da esas itibarıyla İslâm hukukunun kaynak ve ilkelerine sadık kaldığı bilinmektedir. Osmanlı padişahları, bu ilkelere, ta'zîr suç ve cezalarında devlet başkanına tanınan takdir yetkisini geniş olarak kullanmışlardır. Bu yetkinin kullanımıyla, klâsik fıkıh kitaplarında yer alan suç ve cezaî müeyyidelerin yanı sıra birtakım farklı ve yeni kurallar, cezalandırma şekilleri daha ortaya çıkmıştır. Kaynağını padişahın iradesinden alan bu kurallar, diğer alanlardaki düzenlemelerle birlikte zaman içinde belli bir orana ulaştıkça "örfî hukuk" veya "örf-i Padişâhî" yahut "örf-i münîf-i Sultânî" şeklinde isimlendirilen yeni bir hukuk kaynağının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.²⁴

Çoğu ferman ve hükümlerde yer alan "şer' ve kanun üzere görülmesi" emri de Osmanlı Devleti'nde şer'î ve örfî hukukun birbiriyle çatışan değil, birbirini tamamlayan iki hukuk mevzuatı olarak kabul edildiğini göstermektedir. 953/1546 tarihli bir fermanla yer alan "şer'-i kavîme ve kânûn-ı kadîme muğâyir kimesneye iş ettirmeyesiz." ²⁵ ifadesini veya benzer ifadeleri kadılara gönderilen çoğu ferman, kanunnâme ve adaletnâmelerde görmek mümkündür.²⁶ Söz konusu ferman ve hükümlerde şer', şer'î hukuk, kanun ifadesi de örfî hukuk anlamındadır.

Bu bağlamda Osmanlı toplumunda, örfî ceza hukuku olarak ayrı bir hukuktan söz edilebilirse de, bunu şer'î hukuka aykırı ve ona rağmen gelişen yeni ve farklı hukukî düzenlemeler şeklinde değil, ceza hukuku alanındaki nasların bıraktığı bilinçli boşluğun verilen yetki çerçevesinde, örfî hukukla doldurulması, gerektiğinde de İslâm ceza hukukunun klâsik doktrininin genişletici ve gâî bir yoruma tâbî tutulması şeklinde anlamak doğru olur.²⁷

Örfî ceza hukuku içinde, ilk bakışta şer'î hukuk prensiplerini zorlayan veya şeklen ihlâl eden hükümler ve uygulamalar, mesela II. Beyazıt ve Kanunî Sultan Süleyman dönemi ceza kanunlarında yer alan ırza geçen kimsenin tenasül uzvunun kesilmesi, zina eden kadının kadınlık organın dağlanması,²⁸ bazı suçluların kazığa vurulması,²⁹

²³ Örnek olarak bkz. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahtîlleri*, İstanbul 1990, III, 192.

²⁴ Uriel Heyd, *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, Oxford 1973, s. 168-169; Halil İnalçık, "Osmanlı Hukuku'na Giriş" SBFD, XII/2, Ankara 1958, s. 103.

²⁵ BA. MD.3, s. 219.

²⁶ Ömer Lütfi Barkan, *Kanunlar*, İstanbul 1943, s. 84, md. 26, s. 305, md. 10; s. 309, md. 15, s. 342-343, md. 8-10.

²⁷ Şer'î ve örfî hukuk kavramları etrafında farklı bir değerlendirme için bkz. Ahmet Yaman, *İslam Hukukunun Oluşum Süreci ve Sonrasında Siyaset Hukuk İlişkisi*, İstanbul 1999, s. 156 vd.

²⁸ Heyd, a.g.e., s. 58-59; md. 10-11; Akgündüz, a.g.e., II, 40-41; IV, 366-367.

beytûlmâlden mal çalmaya teşebbüs ederken yakalanan kimsenin "gayre ibret için" katline hükmedilmesine fetva verilmesi²⁹ şeklinde öngörülen ağır cezalar, devlet başkanına tanınan kamu düzenini koruma amacıyla gereken zecrî tedbiri alma hakkı çerçevesinde görülüp böyle yorumlanmalıdır.³¹

Osmanlı hukukunda, zina suçu ile ilgili hükümleri ihtiva eden ilk yazılı kanun metninin Fatih devrinde yürürlüğe konulduğu ve "Fatih kanunnâmesi" olarak bilindiği, birinci faslının da zina suçu ile ilgili hükümlere ayrıldığı görülmektedir.³² II. Beyazıt devri kanunnâmelerinde de zina suçu ile ilgili aynı hükümlere yer verilmiştir.³³ Yavuz Sultan Selim kanunnâmelerinde ise; zina cezasını düzenleyen birinci maddenin metnine "siyaset olunmadığı takdirce" ibaresi eklenmiştir.³⁴ Kanunî döneminde yapılan kanunlaştırma gerek kendi zamanı içinde ve gerekse sonraki zamanları etkilemesi yönüyle modern anlamda sistematize edilmiş bir kanunlaştırma hareketidir. Bu kanunnâmenin birinci faslı da zina suçlarına ayrılmıştır.³⁵

Bu kanunnâmelerde zina suçu için konulmuş müeyyideler bazı batılı ve yerli yazarların iddia ettiği gibi³⁶ İslâm hukukunun zina ile ilgili hükümlerinin iptali ve engellenmesi şeklinde değil de, şer'î hukukla örfî hukukun birbirini tamamlaması olarak görülmelidir.

Kanunnâmelerde yer alan evliler ve bekârların zinası için suçlunun zengin veya fakir oluşuna göre farklı para cezaları öngörülmesi şeklindeki maddelerin³⁷ sabit olan bir zina suçu için yargıya iki ceza türünden birini seçme hakkı tanıdığını söylemek yerine, suçun unsurlarında veya ispat şartlarında bir eksikliğin bulunması sebebiyle had cezasının uygulanmadığı durumlarda daha alt bir cezanın uygulanabilmesi imkânını getirdiğini düşünmek daha isabetli görünmektedir. Örneğin, İslâm hukukuna göre zinanın sabit olması için dört şahidin gerekli olduğu düşünülürse, birçok durumda bu ispat şartının gerçekleşmeyeceği ve suçluya zarurî olarak örfî cezaların verileceği anlaşılar. Kanunî Sultan Süleyman dönemi ceza kanunnâmesinde ceza ile ilgili hüküm belirtilirken, "Eğer bir kimse zinâ etse, dahîl üzerine sâbit olsa, zânlı evli ise ve ganî olsa, bin akçe ve dahîl ziyâdeye kâdir olsa üç yüz akçe cürüm alına" denmektedir.³⁸ Kanunnâmenin farklı bir nüshasında "sâbit olsa" kısmından sonra, "lâkin alâ vecihî'ş-şer' recm kılmalı olma-

→

²⁹ Heyd, a.g.e., s. 212, 262; "Djaza"Elî, II, 519; Ahmet Mumcu, *Divân-ı Hümayun*, Ankara 1976, s. 89, dn. 82.

³⁰ Heyd, a.g.e., s. 197.

³¹ Karaman, a.g.e., İstanbul 1986, I, 160; Akgündüz, a.g.e., I, 49-51, 63; M. Akif Aydın, "Ceza", DiA, VII, 478; Aksî görüşler için bk. Barkan, *Kanunlar*, XIV-XIX, a.mlf. "Kanunnâme" İA, VI, 185 vd.; M. Fuad Köprülü, "Fikih" İA, IV, 617, J. Schacht, *İslâm Hukuku'na Giriş*, (trc. Mehmet Dağ-Abdülkadir Şener) Ankara 1986, s. 64, 99; İnaicik, a.g.m., s. 102, 103, 107; Neşet Çağatay, "İslâm Hukukunun Anahatları ve Osmanlıların Bunun Bazı Kurallarını Değişik Uygulamaları" *Belleten*, sy. 200 (1987) s. 633; Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi*, İstanbul 1983, X, 199-200; Metin And, "XVI. Yüzyılda Osmanlılarda Cezalar", *Hayat Tarihi Mecmuası*, 1969, sy. 3, s. 30.

³² Akgündüz, a.g.e., I, 347-348.

³³ Akgündüz, a.g.e., II, 40-41.

³⁴ Akgündüz, a.g.e., III, 88-90.

³⁵ Akgündüz, a.g.e., IV, 301-303; Heyd, a.g.e., s. 70-81.

³⁶ Heyd, agm., s. 636; Schacht, agm., 97-101; Coşkun Çöçek, "Kanunnâmelerde İslâm Ceza Hukuku'na Aykırı Hükümler" AÖHF, Ankara 1948, IV/1-4 (1947), s. 65-66.

³⁷ Çeşitli durumlara göre verilen para cezaları için bk. Heyd, a.g.e., s. 56-64; Colin Imber, "Zina in Ottoman Law", *Turcica*, III, Paris ts., s. 68-73; Akgündüz, a.g.e., II, 40, md. 1-8.

³⁸ Heyd, a.g.e., s. 56, md. 6.

sa" ilavesi vardır.³⁹ Bu kayıttan, kanunnâmede belirtilen para cezalarının şer'î cezaların herhangi bir sebeple uygulanmaması durumunda alındığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde "fiad olmaz ise" kaydına Alâüddeve Bey Kanunnâmesi'nde,⁴⁰ "recm olmaz ise" kaydına Bozok Kanunnâmesi'nde⁴¹ rastlanmaktadır.⁴²

Mahkeme kayıtlarındaki düzen ve birlikteliği sağlamak için kaleme alınan, çoğu kere kadı, nâib veya mahkeme kâtipleri tarafından mahkeme defterlerindeki örnek kayıtlar seçilerek oluşturulan sak mecmualarında, çeşitli zina cezası kararlarına rastlanmaktadır.⁴³

Fetva kitaplarında da bu nokta açıkça belirtilmiştir. Şeyhülislâm Abdürrahim Efendi (ö.1128/1716) bir fetvasında, "Muhsan olan Zeyd mecâlisde kadıdan dört meclisde Hind'e zinâ itdüğüne ikrâr idüb ikrâr-ı erbaada bulunub Zeyd musırr olub rücû' iylemese Zeyd'e şer'an ne lâzım olur? el-Cevab: Recm olunur." demektedir. Yine bir başka fetvasında ise "Muhsan olmayan Zeyd Hind'e cebren zinâ itdüğünü tav'an ikrâr iylese Zeyd'e ne lâzım olur? el-Cevab: Yüz değnek urulur." demekte "Zeyd muhsan Hind muhsanaya rızasıyla zinâ eylese Zeyd'e ve Hind'e ne lâzım olur? el-Cevab: Recm olunur." diyerek evlilerin yapmış olduğu zina fiilinden dolayı recm edileceğine hükmetmektedir.⁴⁴

Şeyhülislâm Çatalcalı Ali Efendi (ö.1103/1692) de aynı mealdeki fetvasında, "Hind muhsana tâyiatan nefsinin Zeyd'e temkîn idüb Zeyd dahî Hind'e zinâ eylese Hind'e ne lâzım olur? el-Cevab: Recm." demektedir.⁴⁵

III- OSMANLI DÖNEMİNDE RECM CEZASI UYGULAMASI

Hız. Peygamber'den sonra bazı dönemlerde recm cezasının nadir de olsa uygulandığını görmekteyiz.

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Sultan II. Gıyasettin'in veziri Sadettin Köpek, kendine rakip gördüğü devlet adamlarından Tacettin Pervâni'yi şarkıcı bir kadınla nikâhsız yaşadığı bahanesiyle Konya ulemasından aldığı bir fetva ile Ankara'da yarı beline kadar gömülü olarak şehrin ayak takımına recm ettirmiştir.⁴⁶

Osmanlı tarihi boyunca uygulanan recm cezasının da iki elin parmaklarının sayısından daha az olduğu görülmektedir.

H. 929 Tarihli bir mahkeme ilâmı Kanunî devrinde Bursa'da zina eden ve suçunu itiraf eden şahıslara recm cezası uygulandığını göstermektedir.⁴⁷

³⁹ Heyd, a.g.e., s. 56, dipnot 6; Akgündüz, a.g.e., IV, 296, md. 1.

⁴⁰ Barkan, a.g.e., s. 121, md. 10.

⁴¹ Barkan, a.g.e., s. 125, md. 10.

⁴² Kanunnâmelerdeki ceza kanunlarından zina suçu ve cezası ile ilgili olanların İslâm hukuku açısından değerlendirilmesi hakkında geniş bilgi için bkz. İsmail Acar, "Osmanlı Kanunnâmeleri ve İslâm Ceza Hukuku (1) Dokuz Eylül Ünv. İFD, İzmir 2001, sy. XVI, s. 53-68; Ayrıca bkz. a.mif., "Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası", *Türkler* (editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca) Ankara 2002, X, 83- 89.

⁴³ "...müddeiyye-i mezbûre Halime'ye sâlifü'z-zıkr çeşme başında vakt-i mezkûrda zina idüb bekâretini izâle eylediğini mecâlis-i erbaada tav'an ikrâr ve i'tirâf itmekle alâ mücibi ikrâra mezbûr Mehmed'e muhsan olmamağla şer'an hadd-i zinâ lâzım geldiği tescil ve huzur-ı âlîlerine i'âm olundu. el-Emr lîmen lehu'l-emr." (Çavuşzâde, *Dürrü's-Sultân*, İstanbul 1288, s. 106.)

⁴⁴ *Fetâvâ-yı Abdürrahim*, İstanbul 1827, I, 99-100.

⁴⁵ *Fetâvâ-yı Ali Efendi*, İstanbul 1893, s. 134.

⁴⁶ İbn Bîbî, *Anadolu Selçukî Devleti Tarihi*, (trc. M. Nuri Gençsoğan), Ankara 1941, s. 193.

⁴⁷ "Şehr-i cemâziye'l-âhir li sene tis'in ve işrine ve tis'a mi'ete. Kanber'de Kiremtülü Hân'da Şahzâde nâm avret Hıdır Ahmed ile bir yerde bulunub meclis-i şer'a gelüb mezkûrın Şahzâde ve Hıdır Ahmed zinâ ettik deyü ikrâr ve

Konunun başka bir örneği de IV. Mehmet'in saltanatı ve Beyazizâde'nin Rumeli kazaskerliği döneminde 1091/1680 yılında görülmektedir. Bir önceki olay failin ikrarıyla gerçekleştiği halde bu olay mahallelinin zina edenleri basması ve dört şahidin şahitlik etmesi üzerine gerçekleşmiştir. Söz konusu olay Osmanlı kaynaklarında ayrıntılı ve kısmen birbirinden farklı olarak kaydedilmiş ve "*Vak'a-i Recm*" şeklinde adlandırılmıştır. Olayın gelişimi şu şekildedir: İstanbul Aksaray'da, Murat Paşa Camii yanında bir yeniçeri emeklisinin hanımı ile aynı semtte ipekçi dükkânı bulunan bir Yahudi'nin zina ettikleri mahalle halkı tarafından görülmüş, durum o sırada Rumeli kazaskeri olan Beyazizâde Ahmet Efendi'ye bildirilmiştir. Şahitler kadının Yahudi'yi evine aldığı ileri sürmüşler ve açık bir ifade ile her ikisini de zina halinde bulduklarına dair şahitlik yapmışlardır. Bunun üzerine Beyazizâde, kadının recm edilmesine, Yahudi'nin de öldürülmesine karar vermiştir. Karar da Sultanahmet Camii karşısında bulunan burmalı sütun yanında infaz edilmiştir. Bu olay, Osmanlı Devleti'nde olağan dışı olduğundan, padişah dahil bütün İstanbul halkı Sultanahmet Meydanı'na akın etmiş ve burada kadın göğsüne kadar toprağa gömülüp taşlanarak öldürülmüş, bir önceki gün de Yahudi'nin boynu vurulmuştur.⁴⁸

Ragıp Akyavaş'ın Resimli Tarih Mecmuası'ndaki makaleyi⁴⁹ kaynak gösteren Ahmet Gökçe, bu olayı zikrederek Şeyhülislâm Çatalcalı Ali Efendi'nin şahitlerin beyanına göre suçun şer'an sabit olmadığını söyleyerek fetva vermediğini ve bundan sonra gelişen bazı olaylar neticesinde Çatalcalı Ali Efendi'nin görevinden alınıp yerine Beyazizade'nin şeyhülislâm tayin edildiğini ifade etmiş ve onun verdiği hükmün padişahın onayına sunulup tasdikinden sonra kararın uygulandığını belirtmiştir.⁵⁰ Ancak, burada bir tarihî yanlış söz konusudur. O da Çatalcalı Ali Efendi'den sonra Ankaralı Mehmet Emin Efendi'nin şeyhülislâm olması ve Beyazizade'nin hiç şeyhülislâmlık yapmamasıdır.⁵¹

Şimdi tarih kitaplarının kaydettiği bu olayı tarih kitaplarındaki bilgileri bütün ayrıntılarıyla anlatan, Osmanlı mahkemelerinin yaptığı tüm işlemleri günümüze aktaran önemli kültür mirasımız arasında yer alan, şer'î sicillerde görelim. İşte Beyazizâde'nin verdiği mahkeme kararı:⁵²

"Mahmiye-i İstânbul'da Aksarây kurbında Murâd Paşa-i Atîk mahallesinde sâkin iş bu bâisü'l-kitâb Abdullâh Çelebi ibn Mehmed nâm kimesne meclis-i şer'i enverde hâlen zevce-i menkûhesi olduğu zâtını ma'rîfet-i şer'iyye ile ârifân İmâm Mehmed Efendi ibn Mehmed ve müezzin Ahmed ibn Hasan ta'rifleriyle mu'arrefe olan Âişe binti Mehmed muvâcehesinde üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm idüp iş bu mâh-i cemâziye-i evvelinin yirmi beşinci günü vakt-i zuhûrda mahalle-i mezbûrda vâki' men-

→

İ'tirâf edüb had uruldu." eş-Şühûd: Muhammed b. Mahmud ve Mustafa b. Mustafa (Reisü'l-Muhdirin) ve Muhammed b. Abdullah (Bkz. Ahmet Akgündüz, a.g.e., I, 109-110; Bursa Şer'iyye Sicilleri, A735, vr. 270a'dan nâlen.)

⁴⁸ "... avret: dahîl hafr olunan çukura beline değin gömüldü bana bu hususta iftirâdir cürm-i kabâhatim yokdur şehzâdelerin başı içün kıyma beni azad eyle deyü feryâd ve fiğân ide gördü. İbtidâ karındâşı ve akabince etrâfında mâ halkullâh rûz-ı mahşerden nişân verir seyirci taş ügürüb keşkek itdiler..." (Findıklılı: Mehmed Ağa, Silahdar Tarihi, İstanbul 1928, I, 731-732.) Ayrıca bkz. Defterdar San Mehmed Paşa, Zübde-i Vekâyât, (trc. Abdülkadir Özcan) Ankara 1995, s. 114-115; Erdem Yücel, "Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk ve Son Recm" Hayat Tarih Mecmuası, sy. 7, İstanbul 1970, s. 88-89.

⁴⁹ Ragıp Akyavaş, "Tüylar Ürpertici Bir Ceza: Recm", *Resimli Tarih Mecmuası*, sy. 8, İstanbul 1950, s. 345-347.

⁵⁰ Ahmed Gökçen, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları*, İstanbul 1989, s. 68.

⁵¹ Abdülkadir Altınsoy, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972, s. 269.

⁵² ŞSA, Rumeli Kazaskerliği mhk. 128.41^a-1.

ziliimin hâriciyesinde olan hâlî küçük odada mezbûre Âişe mahmiye-i mezbûre hisnı evvâbından Balat kâpusu dâhilinde sâkin iş bu hâzır bi'l-meclis Mihâil veledi Robin nâm Yahûdî ile ihtiyârlarıyla ber vech-i âtî zinâ ederler iken mezbûrânı ahz etmişdir. Husûs-ı mezbûrî suâl olunup ihkâk-ı hak alınmak matlûbumdur dedikte gibbes-suâl mezbûre Âişe cevâbında fi'l-hakîka iş bu mezkûr Mihâil ile vakt-i mezbûrda mârrû'z-zikr hâlî odada oldukların ikrâr lâkin zinâyı inkâr edecek merkûm Abdullâh Çelebi'den husûs-ı mezkûra beyyine talep olundukda yine mahalle-i mezbûrede sâkin udûl-i müslimîn ve sikât-i muvahhidinden Sâlih Çavuş bin Mehmed ve Mehmed Beg ibn Hüseyin ve Mustafa ibn Ahmed ve Süleymân ibn Ali nâm kimesneler li ecî'ş-şehâde meclis-i şer'a def'aten hâzırûn olup eserü'l-istishâd fi'l-vâkî' iş bu mâh-i cemâziye'l-evvelinin yirmi beşinci günü vakt-i zuhûrda müddei-i mezbûrın mahalle-i merkûmede vâkî' menziline hâriciyesinde olan küçük odada iş bu merkûme Âişe arkası üzerine yatıp ve iş bu mezbûr Mihâil çatalına girüp tâyi'an ikisi zinâ ederler iken biz ale'l-fi'leti üzerlerine varup tahammül-i şehâdet için nazar eyledüğümüzde mezkûr Mihâil mezbûre Âişe'yi fercinden vat' eyledüğünü ke'l-mîli fi'l-mukhuleti muâyene ve müşâhede eyledük merkûme Âişe hurre-i âkile bâliğa müslime ve nikâh-ı sahîh ile iş bu merkûm Abdullâh Çelebi'nin hâlen zevce-i medhûlün bihâsı oldukda zevc-i mezkûr dahî muhsan idi mezbûrenin zinâsına bu vech üzere şahidleriz şehâdet dahî ederiz deyû her biri mâhiyeten zinâyı ve kühniyetini ve kiminle olduğunu ve zaman ve mekânını ve ke'l-mîli fi'l-mukhuleti şahid ve muâyeneyi mütebeyyin müttefikü'l-lafz ve'l-ma'nâ edâ-i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde şuhûd-i mezkûrun meclis-i şer'de ahâlî-i mahalle-i mezbûrda İmâm Mehmed Efendi bin Mahmûd ve Hüseyin Ağa ibn Hüseyin ve Abdurrahmân ibn Sâlih ve Mûezzîn Ahmed bin Hasan ve el-Hâc Receb bin Himmet ve el-Hâc Hasan bin Abdullâh ve Süleymân bin Mustafa ve Sinân Paşa ibn İbrâhîm ve İbrâhîm Paşa ibn Hüseyin ve Mehmed Paşa bin Veli ve Ali Paşa bin Abdullâh ve Ahmed Paşa bin Ali ve el-Hâc İbrâhîm bin Yûnus ve Ramazân Çelebi ibn Ahmed ve Ahmed Çelebi ibn Ömer ve Şa'bân Efendi ibn Hüseyin ve Zülfikâr Paşa bin Muharrem ve el-Hâc Recep bin Himmet ve Mustafa bin Hüseyin ve Ahmed Paşa bin Hasan nâm kimesnelerden alenen ve yirmi üç nefer mektûbû'l-esâmî udûl-i ahrâr-i müsliminden sirre't-ta'dîl ve't-tezkiye olundukda şuhûd-ı mezbûrundan her biri âdil ve makbûlû'ş-şehâde olup salâh hâlleri zâhir ve bâhir olduğunu haber vermekle emr-i ta'dîl ve't-tezkiye temâm şehâdetleri makbûl olmağın mücebiyye mezkûre Âişe recm olunmak üzere hüküm ve iş bu vesika bi't-taleb ketb olundu."

Şuhûdül-hâî:

Mehmed Efendi bin Mehmed el-İmâm, Ömer Efendi bin Ahmed, Ömer Efendi bin Mustafa, Abdülkerîm Efendi bin Sâlih, el-Hâc Ahmed bin el-Hâc Abdurrahmân, Selmân bin Abdullâh, Mehmed Çelebi bin Haydâr, Mehmed bin Abdullâh, Recep bin Ali, Mustafa bin Mahmûd, İsmâîl bin Himmet, Ahmed Ağa bin Mehmed, İsmâîl Ağa bin Mustafa, Ali bin Mûsâ, Recep bin Ali, Ali Paşa bin Abdullâh, Mehmed Paşa bin Veli, Şa'bân Paşa bin İbrâhîm, Şa'bân Efendi bin Hüseyin, Himmet Paşa bin Ahmed, Ali bin Mahmûd, el-Hâc Ali bin Hüseyin, İbrâhîm bin Hâc el-Bayrâm, Ali Paşa bin Mustafa, Mehmed bin Hasan, Mehmed Bey bin Ömer, Ebûbekir bin Ömer, el-Hâc İbrâhîm bin Mehmed, Osman bin Abdullâh, Mehmed bin Şa'bân, Ali Paşa bin Mustafa, İbrâhîm Paşa bin Ahmed, Ahmed Bey bin Ömer, Ali bin Mûsâ ve gayruhum.

Bu belgede özetle şöyle denmektedir:

"İstanbul'da Aksaray yakınlarında, Murat Paşa Mahallesi'nde oturan, bu yazılı belgenin düzenlenmesine sebep teşkil eden Mehmet oğlu Abdullah Çelebi, şer'i mah-

kemede hâlen eşi olan ve şahsî hüviyeti ile bilinen Mehmet kızı Ayşe huzurunda davacı olarak şöyle beyanda bulunmuştur:

Bu, Cemâziyülevvel ayının 25. günü öğlen vakti, adı geçen mahallede bulunan evimin dışında olan küçük odada, Ayşe, Balat kapısında oturan, şu anda duruşmada hazır bulunan, Robin oğlu Mihail adlı Yahudi ile kendi istekleriyle zina ederlerken yakalandı. Bu durumun sorulup gereğinin yapılmasını talep ederim." Bunun üzerine mesele Ayşe'ye sorulunca o da Yahudi'ye adı geçen odada öğlen vakti beraber bulunduğu ikrar, lâkin zinayı inkâr etmiş. Abdullah Çelebi'den bu durum için delili getirmesi istenmiş. O da aynı mahallede oturan güvenilir Müslümanlardan 4 kişinin şahitliklerine başvurmuş, onlar da zikredilen gün, vakit ve yerde Ayşe'nin sırt üstü yatıp, Mihail'in de kendisiyle bi'l-fiil (Ke'l-mîli fi'l-mükhuleti=sürme çubuğunun sürmeye girdiği gibi) zina eder halde olduğuna şahitlik etmişler ve her biri olayı en ince ayrıntılarına kadar anlatmışlardır. Bunların da adil ve şahitliklerinin muteber olduğuna dair mahallenin güvenilir kimselerinden 23 kişinin de şahitlikleriyle adı geçen Ayşe'nin recm olunmasına hüküm verilmiş ve bu belge istek üzerine yazılmıştır. 27 Cemâziyülevvel 1091"

Görüldüğü gibi olay, tarihçilerin aynen naklettiği üzere Aksaray'da Murat Paşa Mahallesi'nde geçmektedir. Bu belge; bize kaynakların bir yeniçeri emeklişi dediği şahsın Mehmet oğlu Abdullah Çelebi, hanımının da Mehmet kızı Ayşe ve olaya adı karışan Yahudi'nin de Robin oğlu Mihail adlı şahıs olduğunu göstermektedir. Ayrıca, şahitlerin kadının Yahudi'yi evine aldığını ileri sürmeleri ve açık bir ifade ile her ikisini de zina halinde bulduklarına dair tanıklıkları neticesinde, kadının recm edilmesine karar verildiğini, davanın görülmesi esnasında "şuhûdü'l-hâl" denilen yargılamaya bir anlamda gözlemci sıfatıyla katılan mahallenin ileri gelenlerinden pek çok kişinin de hazır bulunduğu ortaya koymaktadır.

Tarihçi Hammer, bu olayı zikredip, beraberinde Raşid Tarihi'nden naklen de zina fiilinin şahısların ikrarı ile sübut bulmadığını, şahitlik yapanların güvenilir kimseler olmadığını dile getirmiş, bundan dolayı Beyazizâde'nin verdiği kararın yanlış olduğunu vurgulamıştır.⁵³

Ancak belgede şahitlikte bulunan kimselerin adil ve güvenilir olduklarına dair mahallenin ileri gelenlerinden isimleri de verilerek 23 kişinin tezkirisi bulunmaktadır.

İslâm hukukunda zinanın ispatı için 4 şahidin olayı açıkça görmesi⁵⁴ gibi çok zor şartlar konmuştur. Uygulamaya bakıldığında recmin ancak ikrar yoluyla sübut bulduğu, bu nedenle çok nadir olarak uygulandığı görülmektedir. Bütün bunlara rağmen, Beyazizâde yalnızca şahitlerin sözlerine önem verip bunu ceza için yeterli görmüş ve ceza infaz edilmiştir. Ancak, görülen şu ki, zina suçunda ağırlatıcı sebep olan ihsanın bulunması, şahitlerin açıkça zinanın mahiyetini, iradeliliğini, ne zaman, nerede ve kimle zina edildiğini ifade etmeleri -Tarihçi Yılmaz Öztuna'nın da belirttiği gibi⁵⁵- fiilin bir Türk kadını ile bir Yahudi erkeği arasında işlenmesi ve erkeğin Yahudi olması bu cezanın tatbik edilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

⁵³ Raşid Mehmed Efendi, *Tarih*, İstanbul 1282, I, 92; Joseph Von, Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1990, VI, 337.

⁵⁴ Zina suçunun ispatı için diğer suçlardan farklı olarak 4 erkek şahit gerekmektedir. Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın olaya 2 kişi şahitlik etmiştir demesi (Bkz. Abdülkadir Özcan, a.g.e., s. 115.) hukuki bir hatadır.

⁵⁵ Öztuna, a.g.e., X, 200.

Olayın 25 Cemaziyülevvel, mahkeme kararının ise 27 Cemaziyülevvel'de olması ve infazın hemen birkaç gün sonra 1 Cemaziyülâhîr Cuma günü gerçekleşmesi, o dönemde yargının ne kadar hızlı işlediğinin bir göstergesidir.

Bu olayın flaş ismi Beyazizâde Ahmet Efendi üzerinde de biraz durmakta yarar vardır. 1044/1634 yılında İstanbul'da doğan Beyazizâde, Halep, Bursa, Mekke ve İstanbul kadıklarında bulunmuş, 1091/1680'de Rumeli kazaskeri olmuş ve 1098/1687'de İstanbul Çubuklu'daki yalısında vefat etmiştir.⁵⁶

Beyazizâde, Osmanlı Devleti'nde ilk ve son recim olarak da bilinen bu olaydaki kararı nedeniyle, başdefterdarlık ruznâme-i evvel kâtiplerinden Patburunzâde Mehmet Efendi tarafından eleştirilmiştir. Daha sonra Patburunzâde, küfrü gerektiren bazı sözler söylemekle suçlanıp şikayet edilmesi üzerine Beyazizâde'nin fetvasıyla⁵⁷ ve Sultan IV. Mehmet'in fermanı ile öldürülmüştür.⁵⁸ Yine, 17 ve 18. yüzyıllarda Osmanlı'da verilen 4 adet el keşme cezası kararından, üçünün aynı kişiye ait olması, diğer dördüncü olayda da aktif rol alması ilginçtir.⁵⁹

SONUÇ

Osmanlı toplumunda sabit olan zina suçu için öngörülen recm cezası, az da olsa uygulanmıştır.

Ancak o dönemde bu yönde bir tartışmanın açılmayıp bu fiilî durumun ve uygulamanın onanması, klasik literatür ve doktrinin korunması şeklindeki sessiz bir mutabakata benzemektedir.

Cezanın Osmanlı Devleti'nin zayıfladığı bir döneme rastlaması ise; ilgi çekici bir noktadır. Zina davalarında ilgili kanunnâme maddelerine dayanılarak o tarihe kadar ya cezalar para cezası şeklinde tatbik edilmiş, ya da recm cezası yürürlükte olduğu halde bu cezayı gerektirecek bir suçla kimse kadı karşısına çıkarılmamıştır.

Osmanlı ceza hukukunda suçun tespiti ve cezalandırılması gereği ilke olarak benimsense de, cezaların uygulanış biçimlerinin cezalandırmanın amacıyla ve sosyal realiteyle ilgili olabileceği, böylelikle zina suçu işleyenlere verilen cezaların o dönemin ve toplumun cezalandırma konusundaki genel kabulüne uygun düştüğü, toplumsal sağ duyunun adalet beklentisini tatmin edici bir çözüm önerisi olarak algılanabileceği, verilen recm cezasının da bir tehdit unsuru olarak teoride mevcudiyetini korumasının gerekli görüldüğü anlaşılmaktadır.

⁵⁶ Geniş bilgi için bkz. Muhibbi, *Huḍḥatü'l-Eser*, Beyrut ts., I, 81-82; Mehmed el-Bosnevî el-Hancî, *Cevheri'l-Esnâ fî Terdimi Ulemâi ve Şuarâ-i Bosna*, Kahire-1992, s. 37-39; Uşşakizâde, *Zeyl-i Şekâik* (nşr. H. I. Kisling) Wiesbaden 1965, s. 530-533; Ali Uğur, *The Ottoman Ulama in the Middle 17 th Century*, Berlin 1986, s. 578-580; Ahmed Zeki İzğöçer - İlyas Çelebi, "Beyazizâde Ahmed Efendi", *DİA*, VI, 55-56.

⁵⁷ "... iş bu mezbûr Patpurunoğlu Mehmed bizim huzûrumuzda hâşâ hazret-i Resûl-i Ekrem (S.A.V) hazretleri hakkında Muhammed müneccim idi, ânnâla ahkâm istihrac İtdi vahy ile değildir, akvâline intizâm-ı a'lem için i'tibâr olunmuştur demekle şân-ı risâlet-i penâha sebbo ve tenkis ve Kur'ân-ı azimü's-şân ve şer'-i mübini inkâr eyledi deyü ... her biri müvâcehesinde bu vech üzere edây-ı şehâdet-i hasebiyye idüb.... şahs-ı mezbûr Patburunoğlu'nun hadden katli ile ba'de'l-hükûm mâ hüve'l-vâkî' bi't-taleb ketb olundu. 23 Şa'bân 1092." (Hüccetin tamamı için bkz. Rumeli mhk. 130, 43*-1)

⁵⁸ Zirikî, *el-A'lûm*, Kahire 1373/1954, I, 108, Defterdar Sarı Mehmet Paşa, a.g.e., s. 123-124.

⁵⁹ Bkz. Ömer Menekşe, XVII ve XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde Hırsızlık Suçu ve Czası, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul 1998, s. 110-113.

